

ОБИТАНИЯ НА ФОТОГРАФСКИЯ ОБРАЗ

ПРОФ. Д-Р ВЕСЕЛИНА ВЪЛКАНОВА

Битието на фотографския образ в печатни издания е една от неговите естествени форми на съществуване. То започва в края на XIX в. с изобретяването на фотографското клише и се развива в годините както в периодичния, така и в неперидичния печат. Превес има първият с утвърждаването през 20-те – 30-те години на XX в. на илюстрираните седмичници. Следва „златният век“ на фотожурналистиката. Публикуваната фотография винаги съдържа два „разказа“. Единият е линеен, разказ за нещото, виждащо се на снимката. Другият е по-широк и е контекстът, в който е потопено случващото се и другият, в който я поставя изданието. С времето той се променя. Журналистическата фотография се създава с цел да бъде отпечатана и да информира за събитие. Но нейният живот не приключва тук. Фотографии са препечатвани неведнъж и след като са изпълнили функцията си на носител на пряка информация. Освен да припомни конкретно съдържание, това „завръщане на образа“ изпълнява и други задачи – илюстрира коментар на обществено-политически процеси, започнали преди и продължили след събитието, или насочва зрителя/читателя към драматургията, морално-етичната проблематика, заложена в изображението. Не са редки случаите една фотографска творба (единична или разгърната в поредица от снимки) да се появи в много периодични и неперидични издания, да бъде препубликувана много пъти и в крайна сметка да стане символ на събитие или процес, да получи признание и награди от конкурси и фестивали и да намери добавящо място в музеи и галерии. Това е, защото вторият, вертикалният „разказ“ е намерил най-добрата си форма в линейния.

Фотографията е предтеча на движещия се образ, киното и е най-близо до първата му форма – нямото кино. И в двата случая сюжетът се проявява основно в мизансцена и езика на тялото, но при фотографията той е „спрял“ и дава много повече нишки за интерпретация, а не налага синтагмата на действието. Това е основна разлика, която предполага две възможности:

1. Наличието на съпътстващ текст, който допълва това, което изображението не съдържа – време, място, контекст. Текстът може да бъде денотативен, конкретизиращ, но и коментарен или интерпретативен;

2. Поставянето на образа в обкръжението на други статични образи, с които той влиза в сюжетна или конотативна връзка и предполага прочит както на конкретното изображение, така и на масива от образи.

Трябва да се отбележи, че създаването на фотографския образ може и да не е с цел съобщение за събитие, т.е. има фотография, която по намере-

нието си не е фотожурналистика, въпреки че носи нейните формални белези, тя не свежда фактология, а коментира и задава въпроси. Често човекът с фотоапарат изследва света около себе си, като се доверява на усещанията си, без да има конкретна информативна задача. И създадените образи не намират място в новинарските рубрики. Те търсят контакт със своята публика по други пътища – виртуално, в изложбени пространства, в културната периодика и непериодични издания. Това са реални и различни „форми на живот“ на фотографския образ независимо от първоначалното намерение, т.е. и една фотография, създадена като фотожурналистика, може да „мимикрира“ и попадне в друг комуникационен формат, ако носи качества за това.

Пред нас е фотокнигата „Хроники на всекидневието“, която включва фотографски колекции на трима български автори – Антоан Божинов, Николай В. Василев и Росен Коларов, и критичен текст от Георги Лозанов. Тримата фотографи имат собствено място в съвременната българска фотография. Те участват и в преподавателския екип на ЦСППО на ФЖМК, който провежда дългосрочни следдипломни квалификационни курсове по фотография. Колекциите включват творби, които обхващат продължителен времеви период от 60-те години на XX в. до втората декада на XXI в. Това, което обединява 103-те снимки на книгата, е документалният подход към житейския материал. Авторите пътуват из България и внимателно следят неравния ритъм на времето, като повдигат завесата на забравата от битието на обикновения човек. Публикуваните фотографии нямат сюжетна връзка помежду си. Всеки малък визуален разказ допълва другите и поставя поредния елемент в пзела на една обхватна картина, изгражда панорама на баналното на пръв поглед всекидневие на анонимни човешки същества, които се персонализират и добиват значимост от специалното внимание, насочено към тях. Тримата хроникьори подминават кресливата пропаганда на фасадния комунизъм и някак естествено изпращат във фоновия шум характерните за времето лозунги, монументи, трибуни, манифестации и прочие активни мероприятия на „народната власт“. Те показват другата страна, „непосилната лекота на битието“ (по Кундера). Текстовете в книгата указват време и място на заснемането, т.е. изпълняват уточняваща функция и подчертават документалния характер на изображенията. Съпътстващият текст на Лозанов анализира образите в контекста на времето, от една страна, и ги определя в изобразителната традиция, натрупана от фотографията както у нас, така и по света. За целта мобилизира инструментариума на съвременната философия, културология и оперативна критика. Така фотокнигата се обогатява с огледално отражение, което добавя страничен поглед както върху видимото, така и върху недоизказаното. Съществен, ценен и точен поглед, който обаче не затваря, а напротив – отваря възможности и за други интерпретации.

Тази отвореност към прочити не е характеристика по подразбиране на всяка фотография. Има приложения на феномена, които са ограничили възможните гледни точки до една или две – такива са рекламата, пропагандата и др. Колкото и трудно да изглежда на пръв поглед, единствено времето допълва и разширява ветрилото от тълкувания и то откроява трайно значимото, което един образ носи в себе си.

Фотокнигата като самостоятелна форма на живот на фотографията се появява през XX в., когато новата медия е натрупала достатъчно значими произведения, за да бъде възможно тяхното съчетаване и завършено представяне в „книжно тяло“. Днес това е пълнокръвен сегмент от книгоиздаването, който включва предимно луксозни издания с високи полиграфски параметри – избор на хартия, специфични и нетрадиционни формати, характерен дизайн, съчетания на текст и образ, висока качество на печат и книговезки процеси. В средата на века се появяват както колективни тематични албуми, така и авторски монографии, представящи творческия път или тематични колекции на отделни фотографи. За съжаление тоталитарният период от историята на нашата страна оказва пагубно влияние върху този процес с контрола върху издателската дейност и цензурата върху публикуваните автори, теми и текстове. Интересно е, че албуми с репродукции на утвърдени имена на българското изобразително изкуство, каталози от общи изложби и т.н. през периода се издават и намират своето място в книжната продукция, макар и там да има селекция и „класово-партиен подход“. В областта на фотографията излиза сп. „Българско фото“, което носи значителен експертен потенциал като специализирано издание. Но луксозни албумни издания се появяват единствено с пропаганден характер.

Едва в последно време се наблюдава оживяване в този сектор на книгоиздаването, появяват се авторски фотокниги и колективни албуми, чието полиграфско качество постоянно расте. А предлагането провокира и търсенето в тази област, създава се и публика, която очаква поредното ново заглавие.

Важно в случая е, че в учебните програми на ФЖМК в различните форми на обучение, свързани с теорията и практиката на фотографския образ присъства анализът на изображения, както и че основна задача на обучаемите е курсова работа по създаването на авторска тематична фотокнига с неголям обем, при свободно избрана тема и начин на изпълнение, но със задължителни качествени параметри, което не е проблем при съвременното развитие на технологиите и в единичен екземпляр. Така че появата в издателския план на катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ на издание в сегмента „фотокнига“, включващо албум и критически текст е актуално, навременно и необходимо, свързано с учебните програми и отговаря на образователните нужди на учебния процес.

БОЖИНОВ, Антоан; ВАСИЛЕВ, В. Николай; КОЛАРОВ, Росен;
ЛОЗАНОВ, Георги. *Хроники на всекидневието*. София: Унив. изд.
Св. Климент Охридски, 2024. 138 с. ISBN 978-954-07-5957-9